

Т. М. Бондарчук

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: канд. філол. наук, старший викладач

Т. П. Ковальова

Еволюція текстових форм портретної характеристики персонажа в німецькій художній прозі I-ої половини XX століття

Однією з основних особливостей художнього тексту як одиниці естетичної комунікації є його антропоцентричний характер. Антропоцентричність художнього тексту визначається взаємодією автора з читачем через систему дійових осіб. На основі всіх лінгвостилістичних засобів, що відносяться до характеристики персонажа, створюється його літературно-художній портрет [2: 95].

У нашій роботі ми розглядаємо портрет як зображення зовнішності персонажа засобами художнього слова. У художньому тексті портрет реалізує декілька завдань: здійснює функцію представлення й характеристики персонажа, слугує засобом вираження авторської модальності – відображає авторське ставлення до героя – та засобом реалізації ідейно-естетичного змісту твору.

Мета дослідження проаналізувати становлення текстових форм портретної характеристики персонажа в німецькій художній прозі XX століття.

Матеріалом дослідження слугують приклади портретних описів, отриманих методом суцільної вибірки з роману Томаса Манна "Buddenbrooks", Генріха Манна "Der Untertan" та Еріха Марії Ремарка "Drei Kameraden".

Характер матеріалу, що досліджується, дозволяє застосувати класифікацію текстових форм, розроблену на матеріалі портретної репрезентації персонажа Т. І. Іжевською [3]. У даній класифікації залежно від кількості семантичних ознак, що вживаються в портретному описі, розмежовуються текстова форма Деталі (в описі передається одна ознака), текстова форма Короткої Оповіді (передано не більше трьох ознак) та текстова форма Розгорнутої Оповіді (передано більше трьох ознак). Нами запропоновано проміжну ланку між текстовими формами Короткої Оповіді та Розгорнутої Оповіді, а саме – текстову

форму Малої Оповіді, яка охоплює до 9 семантичних ознак. Максимальна кількість представлених в даній формі семантичних ознак відповідає верхній межі числа 7 ± 2 , що виведене американським психологом Міллером для визначення кількості одиниць інформації, яку людина здатна одномоментно втримати в своїй пам'яті [1: 219].

Домінантною текстовою формою портретного опису в художніх текстах I-ої половини XX століття є текстова форма Малої Оповіді. Ця текстова форма реалізується, наприклад, в описі зовнішності Юльхен Хагенштрем у романі Томаса Манна "Buddenbrooks": *"Dies war ein Kind mit etwas zu hohen Schultern und großen, blanken, schwarzen Augen..."* ("Buddenbrooks", S. 56)

Текстова форма Розгорнутої Оповіді найчастіше зустрічається у романі Томаса Манна "Buddenbrooks". Деякі портретні описи у творі настільки деталізовані, що їх обсяг може досягати однієї сторінки тексту. Текстова форма Розгорнутої Оповіді є менш вживаною в роман Генріха Манна "Der Untertan" та майже не зустрічається у романі "Drei Kameraden" Еріха Марії Ремарка. Натомість у творах цих письменників зростає питома вага описів, представлених у формі Короткої Оповіді та Деталі.

Характер текстових форм портретної характеристики пов'язаний безумовно з особливостями індивідуального стилю письменників. Так Томас Манн тяжіє до докладної характеристики персонажа, ретельно змальовує як обличчя, статуру, міміку, жести, так і одяг та прикраси персонажа.

Крім того, скорочення обсягу текстових форм зумовлено деякими загальними тенденціями розвитку художньої техніки. Зокрема, докладні розгорнуті описи у творах, що відносяться до початку XX століття, представляють зображення зовнішності персонажа з точки зору автора, яка має необмежену просторову перспективу і дає змогу дослідити зовнішність персонажа з різних ракурсів. У більш пізніх творах зовнішня характеристика подається з позиції героя-оповідача, який зображає лише те, що потрапляє у поле його безпосереднього спостереження.

По-друге, скорочення обсягу текстових форм спричинено розосередженням структури портретних описів. Ця тенденція особливо чітко простежується у творі Еріха Марії Ремарка "Drei Kameraden", в якому портрет героя твориться методом багаторазової експозиції. Крім того, описи перемежуються з

іншими композиційно-мовленнєвими формами (оповіддю, роздумом) та елементами діалогічного мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Воробьева О. П. Стилистика текста // А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. Стилистика английского языка: Учебн. пособие. – К.: Вища школа, 1991. – С. 195-226.

2. Домашнев А. И., Шишкина И. П., Гончарова Е. А. Интерпретация художественного текста: Нем. яз.: Учеб. пособие для студентов пед. Ин-тов по спец. Иностр. яз. – 2-е изд., дораб. – М.: Просвещение, 1989. – 208 с.

3. Ижевская Т. И. Становление лингвистических форм и способов внешней характеристики персонажа в художественном тексте (на материале английской литературы X-XX веков): Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / Киевск. гос. пед. ин-т иностр. яз. – К., 1988. 17 с.